

УДК 159.9: 316.6

doi: 10.15330/ps.12.1.64-72

**Надія Куравська,**

кандидатка психологічних наук, доцентка,  
доцентка кафедри соціальної психології,  
Прикарпатський національний  
університет імені Василя Стефаника  
ORCID: 0000-0001-7755-2899  
e-mail: nadiia.kuravska@pnu.edu.ua

**Nadiia Kuravska,**

PhD (Psychology), Associate Professor,  
Associate Professor of the Department of  
Social Psychology,  
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University  
ORCID: 0000-0001-7755-2899  
e-mail: nadiia.kuravska@pnu.edu.ua

**Надія Вітюк,**

кандидатка психологічних наук, доцентка,  
доцентка кафедри соціальної психології,  
Прикарпатський національний  
університет імені Василя Стефаника  
ORCID: 0000-0003-1317-8230  
e-mail: nadiia.vityuk@pnu.edu.ua

**Nadiia Vitiuk,**

PhD (Psychology), Associate Professor,  
Associate Professor of the Department of  
Social Psychology,  
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University  
ORCID: 0000-0003-1317-8230  
e-mail: nadiia.vityuk@pnu.edu.ua

**Іван Пінчук,**

магістр психології,  
Прикарпатський національний  
університет імені Василя Стефаника  
e-mail: ivan20pincuk70@gmail.com

**Ivan Pincuk,**

Master in Psychology,  
Vasyl Stefanyk Precarpathian National  
University  
e-mail: ivan20pincuk70@gmail.com

## ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗВО

### PSYCHOLOGICAL FEATURES OF GENDER SOCIALIZATION STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

**Анотація.** Метою дослідження є вивчення особливостей гендерної соціалізації студентів закладів вищої освіти. Обґрунтовується значущість гендерних питань для успішної соціалізації молоді та необхідність введення гендерної складової в регіональні та загальнонаціональні програми розвитку. Особливого значення у зв'язку із цим надається системі освіти, яка виступає потужним засобом відтворення гендеру і соціальних стосунків.

**Методи дослідження:** теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення результатів теоретичних досліджень, висвітлених у науковій та спеціальній літературі з проблеми дослідження; емпіричні методи – спостереження, опитування (анкетування, бесіда), тестування; математичні методи обробки кількісних даних.

**Результати дослідження.** В сучасній системі освіти існують приховані механізми підкріплення гендерних стереотипів, а іноді й гендерної нерівності. Серед таких механізмів називаються наступні три: по-перше, організація самого закладу освіти (гендерні стосунки у професійній діяльності, гендерна стратифікація педагогічної професії); по-друге, зміст предметів; по-третє – стиль викладання. Необхідність нейтралізації цих механізмів є важливим завданням утвердження гендерної рівності в суспільстві.

Гендерна соціалізація розглядається в статті як процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, установок відповідно до уявлень про гендерну роль, її формування та призначення. При цьому зазначається, що одним із важливих показників успішної гендерної соціалізації є сформована активна гендерна толерантність. Своєю чергою, показником неуспішності у цьому процесі виступає сексизм. Гендерна толерантність розглядається як неупереджене ставлення до представників іншої статі та людей, яким притаманна нехарактерна для своєї статі поведінка. Сексизм же виявляється в установках та поведінці, спрямованих на домінування однієї гендерної групи над іншою.

У статті наводяться результати проведеного емпіричного дослідження, в якому взяло участь 60 студентів. Встановлено, що сучасна молодь, у порівнянні зі своїми попередниками, значно більше знає про гендерні ролі, гендерні стереотипи, гендерну толерантність, гендерну ідентичність тощо. І ці знання здебільшого стають інтеріоризованими регуляторами поведінки. В статті також визначено перспективи подальших досліджень заявленої теми.

**Висновки.** Уявлення студентської молоді про гендерні ролі, гендерні стереотипи, гендерну толерантність, гендерну ідентичність здебільшого стають інтеріоризованими регуляторами поведінки. Традиційні гендерні установки поступово втрачають свій вирішальний вплив на життєдіяльність студентів.

**Ключові слова:** гендер, гендерна соціалізація, гендерна толерантність, сексизм, освітнє середовище, пізній юнацький вік.

**Abstract.** The article is devoted to the topical problem of gender socialization of students of higher education institutions. The importance of gender issues for the successful socialization of youth and necessity of introducing a gender component in regional and national development programs are substantiated. The particular importance in this regard is given to the education system, which is a powerful tool for reproducing gender and social relations.

The authors of the article pay attention to the fact that in the modern education system there are still hidden mechanisms to reinforce gender stereotypes and sometimes gender inequality. Among such mechanisms there are three following: first, the organization of the educational institution itself (gender relations at work, gender stratification of the teaching profession); secondly, the content of objects; thirdly – the style of teaching. The need to neutralize these mechanisms is an important task of promoting gender equality in society.

Gender socialization is considered in the article as a process of assimilation of social norms, rules, behaviors, attitudes in accordance with the ideas about gender role, its formation and purpose. It is noted that one of the important indicators of successful gender socialization is the formation of active gender tolerance. In turn, sexism is an indicator of failure in this process. Gender tolerance is seen as an unbiased attitude towards members of the opposite sex and people who are uncharacteristic of their gender. Sexism is manifested in attitudes and behaviors aimed at dominating one gender group over another.

The article presents the results of an empirical study, which was attended by 60 students of higher education. It was found that modern youth, compared to their predecessors, know much more about gender roles, gender stereotypes, gender tolerance, gender identity and more. And this knowledge mostly becomes internalized regulators of behavior. Traditional gender attitudes are gradually losing their decisive influence on students' lives.

The article also identifies prospects for further research on the stated topic.

**Keywords:** gender, gender socialization, gender tolerance, sexism, educational environment, late adolescence.

**Постановка проблеми.** Проблема досягнення гендерної рівності в Україні як національного механізму рівноправ'я жінок і чоловіків в усіх сферах суспільного життя в умовах євроінтеграції, є закономірним, об'єктивним процесом, що відбувається поряд з утвердженням демократичних цінностей, формуванням у молодого покоління громадянського світогляду загалом та гендерної культури зокрема. Особливої актуальності під впливом міжнародного жіночого руху, світової інтеграції людства, його інтелектуалізації та гуманізації набуває виявлення чинників і умов паритетної демократії, що передбачає реформування освітньо-професійної підготовки молоді, зокрема, набуття майбутніми фахівцями гендерних знань, умінь та навичок, розширення їхнього егалітарного світогляду, відповідно до стратегічних напрямків Болонського процесу та державної гендерної політики.

Боротьба за соціальну справедливість як індикатор гендерної рівності на початку XXI ст. полягає в тому, щоб можливості людини якомога менше визначалися фактором статі. І якщо на законодавчому рівні ця проблема була вирішена, то виявилось, що фактична нерівність за ознакою статі, проте, збереглась у всіх сферах життя. У свідомості населення і надалі стійкою залишається тенденція пов'язувати «чоловіче» з культурним, а «жіноче» з природним, що, таким чином, обмежує принцип рівноправ'я статей. Реальна ситуація загалом не відповідає правовим нормам. Відсутній комплексний підхід щодо утвердження гендерної рівності у структурі органів влади та державного управління, що суттєво перешкоджає позитивним перетворенням у суспільстві. Спостерігається значне відчуження жінки від системи прийняття рішень. Чинна система заходів захисту прав жінок та чоловіків в Україні не відповідає сучасним економічним реаліям, практично відсутні механізми відповідальності за дискримінаційні дії щодо осіб обох статей.

Сучасна ситуація в країні потребує активізації гендерної політики, вироблення гендерної стратегії на всіх рівнях державного будівництва, введення гендерної складової в регіональні та загальнонаціональні програми розвитку. Особливо потребує змін система освіти та виховання, яка є потужним засобом відтворення суспільством гендеру і соціальних стосунків.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Процес гендерної соціалізації молоді відбувається в усіх соціально-економічних сферах життєдіяльності суспільства, але найбільш ефективно під час професійного навчання під впливом навчально-виховних факторів, що інтенсивно впливають на формування егалітарної свідомості студентської молоді. Аналіз наукових джерел свідчить, що на даний час не існує єдиного методологічного підходу до процесу гендерної соціалізації студентської молоді, відбувається її стихійний розвиток за межами цілеспрямованого керованого педагогічного впливу, що потребує пошуку науково обґрунтованих теоретичних положень щодо можливостей впливати на цей процес під час навчальної та виховної діяльності. За останні роки вітчизняними вченими здійснений суттєвий прорив в царині теоретичного осмислення гендерних проблем в різноманітних гуманітарних науках: філософії, історії, соціології, психології, юридичному праві, лінгвістиці тощо (Н. Гапон, О. Желіба, І. Жеребкіна, Л. Заграй, О. Криленко, Н. Куравська, Н. Лавриненко, Є. Луняк, М. Ткалич, О. Чуйко, Н. Чухим, О. Щотка та ін.). Важливим напрямком гендерних досліджень є науково-методичне забезпечення гендерної освіти, під якою розуміється процес надбання систематизованих наукових знань в галузі стратегії і тактики гендерної рівності, а також вмінь та навичок їх застосування на практиці. Посилився інтерес до розробки проблеми гендерної соціалізації, але на жаль, кількість напрацьованих у цій галузі гендерних досліджень ще доволі нечисленна, і простежується невизначеність і суперечливість вчених щодо використання гендерної термінології, особливо щодо використання та визначення терміну «гендерна соціалізація». Можна простежити вживання наступних термінів: «гендерна соціалізація» (Е. Гідденс, В. Кравець, В. Москаленко); «гендерно-рольова соціалізація» (П. Горностай, Ш. Берн); «статева / гендерна соціалізація» (Т. Говорун, А. Капська, І. Каширська); «статева соціалізація» (О. Завгородня, З. Шевченко). У теоретико-методологічному плані особливого значення набувають роботи, присвячені гендерним аспектам виховання: визначенню цілей та завдань гендерного виховання, його сутності та особливостям (О. Болотська, Т. Голованова, І. Іванова, В. Кравець, І. Лупан, Н. Пасічник, Р. Ріжняк), формуванню гендерної культури взаємовідносин статей (В. Васютинський, Н. Вітюк, В. Левицький, Н. Пилипенко, О. Кісь, О. Кікінежді, Н. Мірончук), впровадженню гендерного підходу в навчально-виховний процес (І. Мунтян, О. Луценко, Н. Пасічник, Н. Приходькіна, Р. Ріжняк, Л. Штильова).

**Мета дослідження:** здійснити аналіз особливостей гендерної соціалізації сучасної студентської молоді.

**Методи й методики дослідження.** Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження: теоретичні; емпіричні; методи описової статистики.

У дослідженні використовувались такі **методики:**

- авторська анкета, що досліджує взаємозв'язок традиційних цінностей та гендерної соціалізації. Анкета містить 9 запитань, більшість з яких є змодельованими ситуаціями, які передбачають вибір між певною цінністю і поведінкою, таким чином вдається зрозуміти, що респондент вважає для себе ключовим і чим зумовлений його вибір. Інтерпретація відбувалася шляхом аналізу відповідей кожного студента та обчислення відсоткового співвідношення для загальної вибірки.

- методика «Маскулінності-фемінності» С. Бем (для діагностики психологічної статі особистості та визначення міри вираженості андрогінності, фемінності та маскулінності);

- методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча (дає можливість з'ясувати спрямованість особистості та визначити ядро її мотивації, життєву концепцію, ставлення до себе і до світу);

- тест сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. Леонтєва (дає змогу оцінити джерело «сенсу життя», який особистість може віднайти в майбутньому, теперішньому чи минулому, відповідно, в досягненні цілі, процесі життя);

- опитувальник «Прислів'я» І. Кльоциної (спрямований на вивчення гендерних установок, які стосуються розподілу ролей в сім'ї).

**Виклад основних положень.** Гендерний підхід в освітньому середовищі – це індивідуальний підхід до прояву індивідом своєї ідентичності, що дає йому більшу свободу вибору і самореалізації, допомагає бути достатньо гнучким і вміти використовувати різні можливості поведінки. Починаючи з дитячого садка і до аспірантури, всі стосунки в навчально-виховних закладах відтворюють закладені в культурі уявлення про жінок як підлеглих, залежних, таких, що не прагнуть до досягнень, а про чоловіків – як домінуючих, незалежних і успішних. Цей процес не є явною чи навмисною метою освіти. Річ у тім, що крім офіційного навчального плану, існує так званий «невидимий» навчальний план, який зміцнює сексистські установки. Прихований («невидимий») навчальний план – це, по-перше, організація самого закладу, гендерні стосунки на роботі, гендерна стратифікація педагогічної професії. По-друге, сюди відноситься зміст предметів; по-третє – стиль викладання. Ці три виміри «невидимого» навчального плану не лише відображають гендерні стереотипи, а й підтримують гендерну нерівність, віддаючи перевагу чоловічому і домінуючому й недооцінюючи жіноче і нетипове.

Важливими засобами формування гендерної взаємодії є організація спільної діяльності представників різної статі і збагачення досвіду міжособистісного спілкування (спільна праця, заняття мистецтвом і спортом, громадська діяльність, робота в гуртках, клубах і секціях, екскурсії, туристичні та культпоходи, військово-спортивні ігри, організація дозвілля, тематичних вечорів, танців, пошукова робота, організація взаємодопомоги, проведення різноманітних тренінгів, круглих столів тощо).

Головними передумовами необхідності впровадження гендерного підходу у навчально-виховний процес є наступне: по-перше, те, що більшість методик і технологій навчання і виховання розраховані на безособову середньостатистичну особистість – студентів тощо; по-друге, те, що однакове навчання й виховання хлопців і дівчат без врахування їх психологічного віку накладає негативний відбиток і на їхній розвиток, і на культуру їхнього спілкування; по-третє те, що уніфікований підхід спричинює дисгармонію у міжстатевих взаєминах, обмеженість міжособистісних стосунків між дівчатами й хлопцями. Тому впровадження гендерного підходу в навчання розглядаємо як переосмислення способів і методів подання навчальної інформації у контексті значущості відповідної навчальної дисципліни, зокрема через призму чоловічого і жіночого мислення, мовлення (усного й письмового), чоловічої і жіночої аргументації тощо.

Одним із важливих показників успішної гендерної соціалізації є сформована і проявлена (активна, дієва) гендерна толерантність, яку більшість науковців розглядають як неупереджене ставлення до представників іншої статі та людей, яким притаманна нехарактерна для своєї статі поведінка, як недопустимість приписування людині недоліків за ознакою статі, наслідування гендерних стереотипів, прояву дискримінації за ознакою як біологічної, так і соціально-культурної статі. Це особистісна позиція, в якій виявляються установки, цінності, мотиви особистості, а на їх основі здійснюється обдуманий вибір щодо вибору стратегії поведінки.

Явищем, протилежним гендерній толерантності, є сексизм, що виявляється в установках та поведінці, результатом чого є домінування однієї гендерної групи над іншою. Сексизмом прийнято називати дискримінацію за ознакою статі. У жодному словнику немає визначення поняття «гендерна дискримінація», частіше говорять «дискримінація за ознакою статі» чи «гендерна нерівність», яку описують як характеристику соціального устрою, де жінкам та чоловікам притаманні стійкі відмінності, з яких випливають їх нерівні можливості у суспільстві. Дискримінація тісно пов'язана зі стереотипами та забобонами, останні, своєю чергою, базуються на упередженнях. Науковці виокремили такі види сексизму: інституційний, міжособистісний, внутрішній; сучасний (неосексизм) та старомодний; доброзичливий та ворожий (Чуйко, Куравська, 2019). Таким чином, здатність проявляти або гендерну толерантність, або сексизм є показником рівня і якості гендерної соціалізації особистості.

Гендерна соціалізація – це процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, установок відповідно до уявлень про гендерну роль, її формування та призначення (Ткалич, 2016).

Для вікової групи, в яку входить студентська молодь, актуальними завданнями є пошук та/або формування власної ідентичності та індивідуальності, прагнення до інтимної і психологічної близькості, бажання викликати довіру, знімати напруження у взаємовідносинах, в обговоренні гендерних проблем; викликати почуття співпереживання й причетності в ситуаціях спільної діяльності тощо. Тому проблема гендерної соціалізації в пізній юності не перестає звучати гостро, хоча основні «закладки» в цей процес уже зроблено на попередніх вікових етапах.

З метою вивчення особливостей гендерної соціалізації студентської молоді ми провели емпіричне дослідження на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», в якому взяло участь 60 опитуваних: студенти кафедри військової підготовки, студенти-психологи перших курсів бакалаврату та магістратури, а також студенти економічного факультету.

Результати емпіричного дослідження. Узагальнення результатів авторської анкети (див. рис. 1) дає право стверджувати, що сучасна молодь в оцінці гендерних питань опирається більше на власні переконання, ніж на традиційні цінності. Проаналізуємо результати анкетування детальніше. Так, перше запитання стосувалось впливу релігійних цінностей на оцінку студентами гендерних питань, зокрема що стосується людей з нетрадиційною гендерною ідентичністю. Згідно з отриманими результатами, для більшості опитаних релігійні цінності не мають визначального впливу на поведінку в ситуаціях, що стосуються питань гендеру, оскільки відповідь «ні» обрало 39 респондентів (65%), невеликий відсоток студентів все-таки не готові до прийняття людей гомосексуальної орієнтації, базуючись на власному віросповіданні – 4 досліджувані (6,7%), 17 (28,3%) опитаних також вказують, що деякою мірою відчуватимуть дискомфорт у разі спілкування з людиною гомосексуальної орієнтації через те, що вважатимуть дану орієнтацію гріхом.

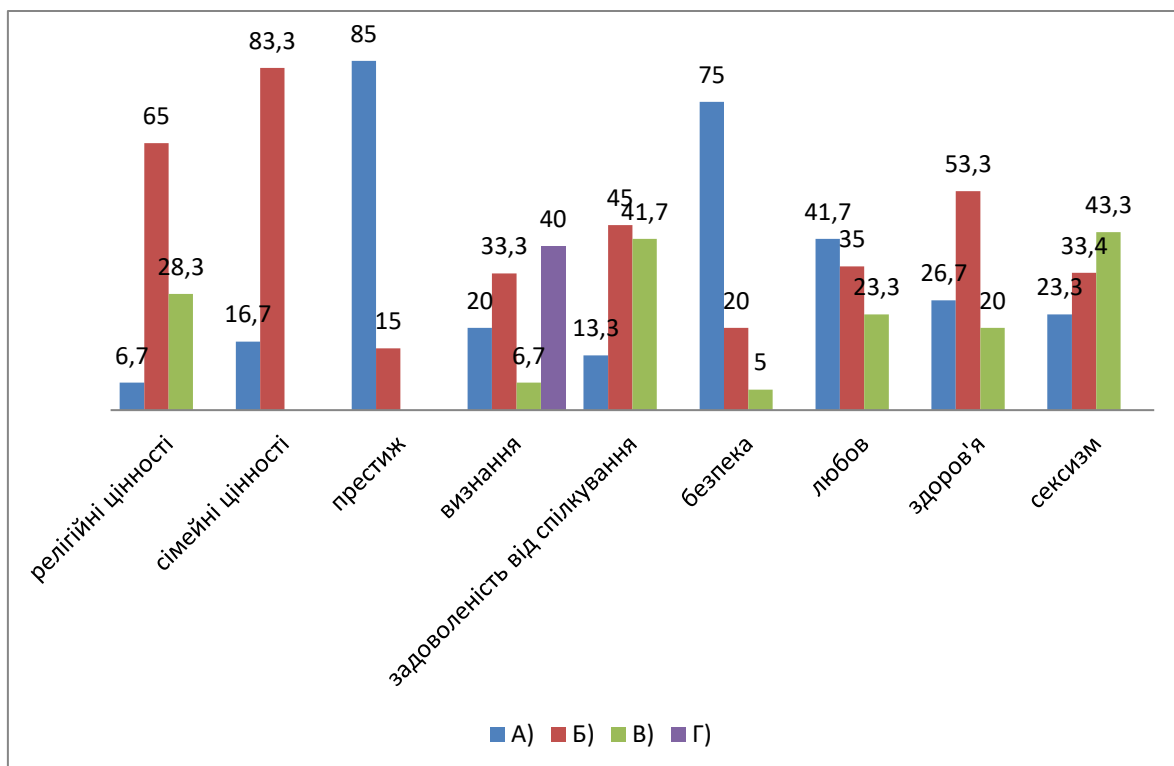


Рис. 1. Результати опитування щодо життєвих цінностей студентів (у %)

Друге запитання стосувалось сімейних цінностей і того, чи обрала б студенти толерантне ставлення до людей з нетрадиційною орієнтацією всупереч батьківській забороні. Лише 10 (16,7%) респондентів дали ствердну відповідь, проте для більшості, а саме для 50 студентів (83,3%), думка батьків не є вирішальною.

У третьому питанні змодельована ситуація, в якій постає вибір між толерантним ставленням або повагою та престижем в соціумі. 51 (85%) студент обирає толерантну поведінку і лише 9 (15%) престиж. Четверте запитання спрямоване на те, щоб визначити, що для респондентів більш пріоритетне – толерантність чи соціальне визнання. Останнє важливішим стало для 12 студентів (20%), для 20 (33,3%) пріоритетним виявилось і те, і інше, 4 респондентів дали ствердну відповідь, керуючись іншими мотивами, зокрема, власними прагненнями, і 24 опитаних (40%) вважають соціальне визнання не настільки важливим.

Відповіді на наступне запитання дозволили визначити, що важливіше – задоволення від спілкування чи гендерні переконання співрозмовника: перше обрали 25 опитаних (41,7%), друге – 8 (13,3%), 27 студентів (45%) вважають, що деякою мірою гендерні переконання за певних обставин мали б значення.

У 6-му запитанні ключовим є питання безпеки. Більш ніж половина досліджуваних, а саме 45 студентів (75%), пріоритетним вважають толерантну поведінку, 3 (5%) опитаних обрали безпеку і 12 (20%) надали перевагу стратегії уникнення, що передбачає вибір на користь як толерантної поведінки, так і власної безпеки. Запитання під номером 7 дозволяє зрозуміти на скільки впливають гендерні стереотипи та стандарти «маскулінності–фемінності» на процес пошуку партнера та створення сімейної пари. Не змогли б піти проти стандартів 14 студентів (23,3%), 21 досліджуваний (35%) вказує, що інколи відчував би незручність і 25 респондентів (41,7%) переконані, що їх вибір не базується на стереотипах та думці інших.

Ключовим у 8-му запитанні є поняття здоров'я. Респондентів запитали, чи вважають вони, що одностатеві стосунки шкодять здоров'ю. Ствердну відповідь дали 16 опитаних (26,7%), не погодились з даним твердженням 32 досліджуваних (53,3%), 12 студентів (20%) вважають, що деякою мірою такі стосунки мають вплив на здоров'я. Останнє запитання було спрямоване на визначення наявності переконань, що стосуються гендерної рівності. Більша частина опитаних вважають, що мають певну перевагу через власну гендерну приналежність, а саме 26 студентів (43,3%), 20 (33,4%) досліджуваних відкидають наявність такої переваги і 14 (23,3%) повністю погоджуються, що така перевага присутня.

Згідно з результатами анкетування, можна зробити висновок, що релігійні цінності не мають визначального впливу на формування гендерної толерантності; сімейні цінності не виступають пріоритетними, оскільки студенти надають перевагу обирати стратегію поведінки не опираючись на батьківські заборони та настанови; 85% опитаних обираючи між престижем та толерантною поведінкою обирають останнє; гендерні переконання співрозмовника грають роль у спілкуванні та отриманні задоволення від цього спілкування; безпека, як цінність та потреба, теж не стала ключовою у порівнянні з гендерною толерантністю; досить великий відсоток досліджуваних при пошуку партнера та створенні сімейної пари вважають вагомим фактором маскулінність чи фемінність обранця / обраниці, любов як цінність не виступає пріоритетом для більшості; також варто зазначити, що питання гендерної рівності постало досить гостро, оскільки більша частина досліджуваних (66,6%) вважають, що мають певну перевагу через власну гендерну приналежність.

За допомогою методики «Маскулінність–фемінність» С. Бем було з'ясовано, що 46 студентів (76,7%) андрогінні і 14 (23,3%) фемінні, маскулінних виявлено не було. На думку авторки методики, андрогінні особистості швидше адаптуються та є більш гнучкими у порівнянні з фемінними та маскулініними особами. Андрогіни поєднали у собі найкращі риси двох інших типів, тому їм значно легше взаємодіями із середовищем та діяти в залежності від ситуації. Таким чином, ці результати багато в чому пояснюють нам суть відповідей студентів на питання анкети.

Опитувальник «Прислів'я» І. Кльоціної дав змогу визначити, що більшості досліджуваних притаманні невизначені гендерні установки. 31 студент (51,7%) не має чіткої позиції щодо розподілу ролей в сім'ї, їх гендерні установки перебувають на етапі становлення. Варто зазначити, що невизначеність, скоріше за все, пов'язана з віком, оскільки даний результат здебільшого спостерігається у студентів 1-х курсів. Вираженість егалітарних установок притаманна 20 респондентам (33,3%), що свідчить про підтримання ними рівномірного розподілу ролей між чоловіком і жінкою, не виокремлюючи лідерів в сім'ї, в якій у кожного рівна позиція, що влаштовує всіх членів родини. Егалітарні гендерні установки помітно переважають у результатах психологів-магістрантів. Виражені традиційні гендерні установки притаманні 9 особам (15%) – респонденти з даним результатом підтримують розподіл ролей на «чоловічі» та «жіночі», їх гендерні установки нерідко базуються на усталених у суспільстві гендерних стереотипах та нормах.

За допомогою тесту сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. Леонтєєва (див. рис. 2) було з'ясовано, що у більшій частині опитаних (61,7%) загальний показник осмисленості життя знаходиться на середньому рівні, у 25% досліджуваних на високому та у 13,3% – на низькому рівні.

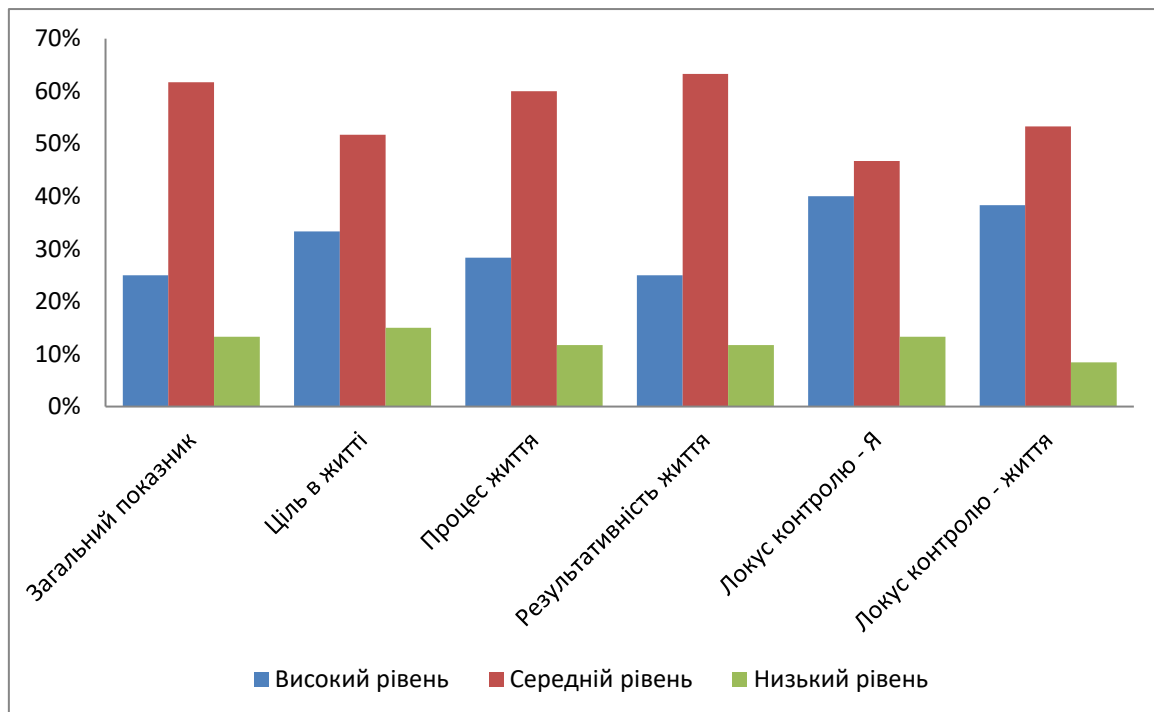


Рис. 2. Результати дослідження сенсожиттєвих орієнтацій студентської молоді

Даний показник базується на 5 шкалах. Перша з них – «ціль в житті». Високим рівнем за даною шкалою володіють 20 опитаних (33,3%), середнім – 31 студент (51,7%), низьким – 9 (15%). Високі бали характеризують осіб цілеспрямованих та вольових, таких, що чітко розуміють чого хочуть досягти, зазвичай це студенти-магістранти, на першому курсі досліджувані володіють середнім та низьким рівнями у зв'язку з актуальною соціальною ситуацією, адаптацією до університетського навчання і пошуку майбутніх цілей. Наступна шкала – «процес життя» або емоційна насиченість життя. Переважає середній рівень, яким володіє 36 опитаних (60%), високим – 17 (28,3%), низьким – 7 (11,7%). Студенти з низьким та середнім рівнями більшою чи меншою мірою не отримують задоволення від життя або ж не отримують задоволення «тут і тепер», орієнтуючись на минуле чи майбутнє.

Аналіз отриманих показників за шкалою «результативність життя» або задоволеність самореалізацією дозволив з'ясувати, що більшість опитаних володіє середнім

рівнем – 38 студентів (63,3%), менше високим – 15 (25%), ще менше низьким – 7 (11,7%). Результати показують, що є студенти, які не вважають прожитий відрізок життя продуктивним, для них важливо не акцентувати увагу на пройденому етапі. «Локус контролю – Я» показує наскільки людина бере на себе відповідальність за дії, вчинки і власне життя загалом. Високим рівнем за даною шкалою володіють 24 студенти (40%), середнім – 28 (46,7%), низьким – 8 (13,3%). Результати за даною шкалою помітно відрізняються від попередніх, оскільки відсоток опитаних з високим рівнем помітно виріс. Це означає, що студенти достатньо сильні та вольові особистості, які будують своє життя відповідно до власних переконань. Остання шкала під назвою «локус контролю – життя» або керованість життя: високий рівень притаманний 23 студентам (38,3%), середній – 32 (53,3%), низький – 5 (8,4%). Більшість досліджуваних керуються думкою про те, що людині дано контролювати власне життя, здійснювати свідомий та вільний вибір, покладаючись на власні переконання. Невеликий відсоток вірять у фаталізм і «пливуть за течією».

Отже, тестування, проведене серед студентів, дає змогу проаналізувати наскільки свідомим, результативним, емоційно наповненим є їхнє життя. Варто зазначити, що низький рівень за одним показником корелює у респондента з низькими рівнями за іншими шкалами, що свідчить про наявні тимчасові чи постійні труднощі в житті студентів, які, безперечно, впливають на постановку цілей, формування ідей, ідеалів, переконань, прагнень тощо.

Результати методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча (див. табл. 1) свідчать, що серед термінальних цінностей найважливішими для наших опитуваних є здоров'я, любов, активне життя, життєва мудрість, матеріально забезпечене життя та щасливе сімейне життя. Серед інструментальних – життєрадісність, вихованість, раціоналізм, освіченість та чесність.

Таблиця 1

**Результати дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді (за методикою М.Рокіча)**

№ п/п	Термінальні цінності	Ранг	Інструментальні цінності	Ранг
1.	Активне життя	6,7	Акуратність	9,2
2.	Життєва мудрість	6,8	Вихованість	6,7
3.	Здоров'я	4,2	Високі запити	13,1
4.	Цікава робота	8,5	Життєрадісність	6,3
5.	Краса природи і мистецтва	12,7	Ретельність	12,1
6.	Любов	5,0	Незалежність	8,4
7.	Матеріально забезпечене життя	7,5	Непримиренність до недоліків у собі та інших	15,6
8.	Наявність вірних друзів	9,05	Освіченість	7,3
9.	Суспільне визнання	12,6	Відповідальність	8,7
10.	Пізнання	9,2	Раціоналізм	6,7
11.	Продуктивне життя	10,6	Самоконтроль	9,3
12.	Розвиток	8,4	Сміливість у відстоюванні своєї думки	8,4
13.	Розваги	12,1	Тверда воля	10,8
14.	Воля	11,1	Терпимість	9,8
15.	Щасливе сімейне життя	7,6	Широта поглядів	9,8
16.	Щастя інших	15	Чесність	7,6
17.	Творчість	14,2	Ефективність у справах	9,7
18.	Впевненість в собі	9,65	Чуйність	11,4



Таким чином, можемо стверджувати, що обрані студентами цінності цілком відповідають специфіці їх віку, а інструментальні цінності є адекватними термінальним.

**Висновки.** Гендерна соціалізація як особливий різновид загального процесу становлення особистості набуває дедалі більшої актуальності протягом останніх років, що зумовлено процесами гуманізації нашого суспільства та його євроінтеграції. Сучасна молодь, у порівнянні зі своїми попередниками, значно більше знає про гендерні ролі, гендерні стереотипи, гендерну толерантність, гендерну ідентичність тощо. Здебільшого ці знання стають інтеріоризованими регуляторами поведінки. Проведене нами емпіричне дослідження підтверджує ці висновки. За його результатами вставлено, що більшість студентів нашої вибірки володіє середнім та високим рівнем гендерної соціалізації, а за психологічною статтю є андрогінними і лише невелика частина фемінними. Більша частина респондентів намагається проживати життя осмислено, проте половині з них притаманні невизначені гендерні установки, а ще менша частина володіє егалітарними установками. Традиційні гендерні установки поступово втрачають свій вирішальний вплив на життєдіяльність студентів. Найважливішими цінностями-цілями для молоді є здоров'я, любов, активне життя, життєва мудрість, матеріально забезпечене життя та щасливе сімейне життя, а цінностями-засобами – життєрадісність, вихованість, раціоналізм, освіченість та чесність. Помічено, що особистості з достатньо високим рівнем гендерної толерантності більше цінують життєву мудрість, щасливе сімейне життя та раціоналізм. Особистості з недостатньо високим рівнем гендерної толерантності зазвичай пріоритетними вважають наступні цінності: здоров'я, матеріально забезпечене життя та вихованість.

**Перспективи подальших досліджень.** Доцільним є подальше вивчення даної проблематики, оскільки представлене дослідження не охоплює всіх аспектів розглянутої теми. Важливим є розширення методичного інструментарію, створення нових засобів для діагностики рівня гендерної соціалізації особистості, розширення вибірки дослідження, а також вивчення особливостей гендерної соціалізації не лише в межах закладу вищої освіти, але й у суспільстві загалом.

1. Чуйко О. М., Куравська Н. В. Гендер і кар'єра : навч. посіб. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2019. 372 с.
2. Ткалич М. Гендерна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2016. 256 с.

#### REFERENCES

1. Chuyko O. M., Kuravska N. V. (2019). *Hender i kariera [Gender and Career]: navchalnyi posibnyk*. Ivano-Frankivsk : Suprun V. P. [in Ukrainian].
2. Tkalych M. (2016) *Hend erna psykhologhiia [Gender Psychology] : navch. posib..* Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].

---

Куравська Н., Вітюк Н., Пінчук І. Психологічні особливості гендерної соціалізації студентів ЗВО. *Психологія особистості* : науковий теоретико-методологічний і прикладний психологічний журнал. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. Т. 12. № 1. С. 64–72. doi: 10.15330/ps.12.1.64-72.

---